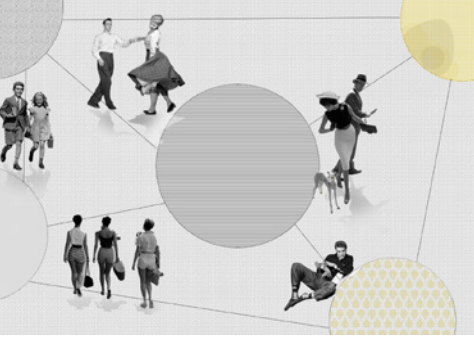




Temas Atölyeleri: Sosyal Değil Fiziksel

YÜRÜTÜCÜ **Bihter Çelik, Mimar**, -trak tasarım Kurucu Ortağı **Dilara Kara, Y. Mimar**
27, 30 Mayıs - 3 Haziran 2020



ÜSTTE Görsel: Tubanur Yavuz

SAĞ ALTTA Görsel: Atölye Ekibi

Atölyeye, kentsel alanların kullanımında düzenleyici rol oynayacak tasarım ajanları* üretebilir miyiz sorusu ile başladık. *Ajanı; dahil olacağı alandaki kullanıcı davranışlarına etkileyecek ve hatta alışkanlık değiştirecek tasarlanmış katkı, diye tarifledik.

Atölyeye, son 60 güne ait, yerel ve yabancı, farklı yaklaşımlı kent müdahalelerinden oluşan güncel verileri taşımaya çalıştık. Üç konuşmacı kayıt anlatımları ile atölyeye vizyonlarını getirmiş oldular. Spekülatif tasarım gereçlerini_Tuğçe Karataş, Kültür ve Mekân derlemesi ile geriye dönük sosyolojik verilere bakışı_Volkan Altınok ve İklim ve Sürdürülebilirlik perspektifini_Naz Beykan ekledi.

Atölye süresince çevrimiçi platformlar -sıklıkla olduğu üzere- bilgi paylaşım alanı, bireysel çalışmalara motivasyon sağlar arayüz oldular. Yanısıra, üretimini öncelikli tutmadığımız fakat çok katılımlı bir süreç ürünü olarak çıkan ortak metin atölyenin ana çıktısına, bir reçeteye** dönüştü.

**Reçeteyi; uygulama esnasında yerele özgü düzenlemere maksimum açık olması için arkasında yürütülen gerekçeleri mümkün olduğunca ortaya sermeyi hedefleyen açık kaynak olarak tarifledik. Atölye süresince, "bileşenlerini tek tek sorgulamadan verebileceğimiz ajan önerileri malesef kendi potansiyelini yaşayamıyor, yaşatamıyor" diye yorumladık.

Göreceğiniz ortak metin 3 ana başlığa sahip: Temas ve mesafe kavramlarının ortak mekânlar üzerinden yorumlanması, tasarımcının yanı sıra diğer aktörlerin tanımlanması ve programlı yönetsel hareketler ile desteklenmesi umut edilen, ön

hazırlıksız krizlere yakalanmış ortak mekânlara önerilebilecek eklektik müdahale kriter ve örnekleri.

Atölye sürecine, çağrı metnimize katılım gösteren 12 arkadaşımız ve biz, ön hazırlıkları yapma vasfı ile yürütücü diye isimlendirilen 2 kişi; 14 kişi başlayıp, 10 aktif katılımcı olarak hep beraber tamamladık. 10 saat planlı çevrimiçi buluşmanın üzerine çıkmamak atölye presiğimizden biri oldu. Dijital üretim ortamlarını kullanımının yanı sıra süreci öngörme yetilerimiz sorgulamak ve dijital çerçeveler içerisinde programlı kalmak niyetler arasındaydı. Planlı buluşmaların yanı sıra ortak metin üretim sürecine bakarak çok sesliliği yakalayabildik, diyebiliriz.

Çok paydaşlı çalışmadığımız taktirde güvensiz ve sağlıksız mekânlara mahkumuz diyor, sizleri ortak metni incelemeye davet ediyoruz.

1. Mekân ve Mesafe

Mesafe terimi için söyleyeceklerimiz var. Hall¹, proksemi kavramında, insanı merkezine alan alanları çember ile tanımlıyor: Mahrem alan 45 cm, kişisel alan 45-125cm, sosyal alan 125-370 cm, kamu alanı 370+ cm. Atölyeye başlarken kafamızda şu sorular vardı: Hall'un proksemi tariflerinden gelen sosyal mesafe tanımı bugün için doğru mu, doğru kullanılıyor mu? Bugün iki kişinin fiziksel mesafesi sosyal olarak da uzak kalması anlamına geliyor mu? Sosyal ihtiyaçlar gerekli mesafenin korunmasına engel oluyor mu? Yoksa sosyal anlamdaki mesafeler fiziksel uzaklığın dışında bir sosya-ekonomik uzaklıkla mı ilişkilendirilmeli?

Hall'in tariflediği "sosyal alan" çapını koruma gereksinimi ve başkasının sosyal alanına girmemek özeni bireyler arasında bir mesafe ihtiyacı doğurur.

Bu teoremden yola çıkarak sosyal mesafe tarifini kullanmaktayız; fakat gündelik yaşamda sosyalleşme ihtiyaçlarımız ile kavram kargaşası yaratıyor olması endişesini taşımaktayız. Bu noktada oluşacak kavram karmaşasını ve sonuçlarını Prof. Dr. Melek Göregenli bir röportajında² şöyle tariflemiş: “Yaygın kullanılan ‘sosyal mesafe’ kavramı, sürecin daha bireysel ya da küçük gruplar olarak kapanma, toplumsallıktan uzaklaşma hatta değerini önemsememe biçiminde yaşanmasına neden olabilir. Oysa bu kez yaşadığımız, doğası gereği toplumsal, herkes kolektif olarak önlemler almazsa ve hatta değerini gözetemeyen biçimde davranmazsa bu süreci bireysel olarak atlatmamız mümkün değil.”(Evrensel gzt, 26.03.2020). Tam da bu kaygılar doğrultusunda kamusal alanda birbirimize yakın durmamak adına “sosyal mesafe” diye hızlıca kullanılmaya başlanılan olguyu, “fiziksel mesafeye” olarak değiştiriyoruz. Ve derinlemesine “iyileştirme”³ protokolleri işletilmezse, yakın gelecekte hızla artış gösterecek olan gelir düzeyi farkını, “sosyo-ekonomik mesafe” diye adlandırıp çalışmalarımızda öncelikli konuma almayı tercih ediyoruz.

Fiziksel mesafenin korunmasının bu pandemi sürecindeki önemini anlıyoruz. Ve bu kavramı yanımıza alarak, ortak mekân düzenleme hedeflerimizi şöyle tarifliyoruz; Bireyin çap alanlarını koruma gereksinimine alan açacak, başkasının alanlarına girmemek özenini teşvik edecek, önümüzde beliren türlü afet ve krizlere bugün itibari ile dayanıklılığını artırmayı gözetemeyen, “güvenli mekânlar” üretimine katkı sağlamayı hedefliyoruz.

Ekonomi ve Mesafe

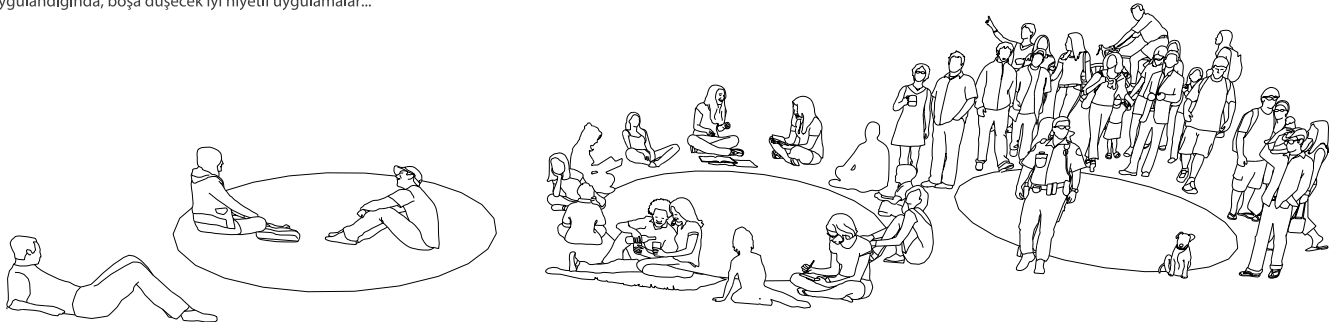
Pandeminin duyurulması ve akabindeki süreçte çokça duyduk “Sosyal Mesafe” kavramını. “Mesafe” kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda karşımıza ilk olarak fiziksel temelde “uzaklık” çıkıyor. İkincil anlamında ise sosyal ilişkiler bağlamında kullanılan “sosyal uzaklık”, “soğukluk” olarak ifade edilmiş. Tam da her alanda dayanışmaya ihtiyaç duyduğumuz zamanlarda gerçekten “soğukluğu” bu kadar çok istiyor muyuz? Ya da şöyle soralım, zaten fazlaca sosyal mesafemiz yok mu?

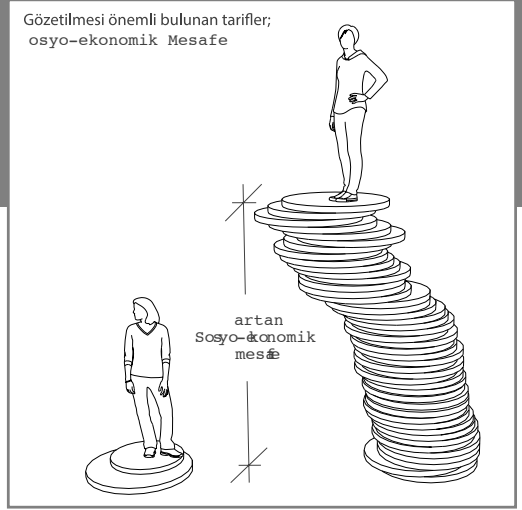
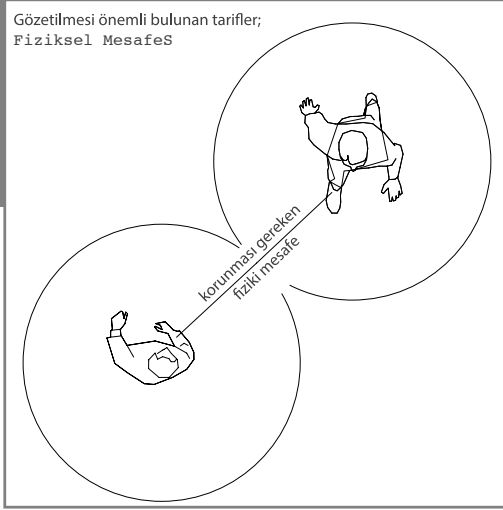
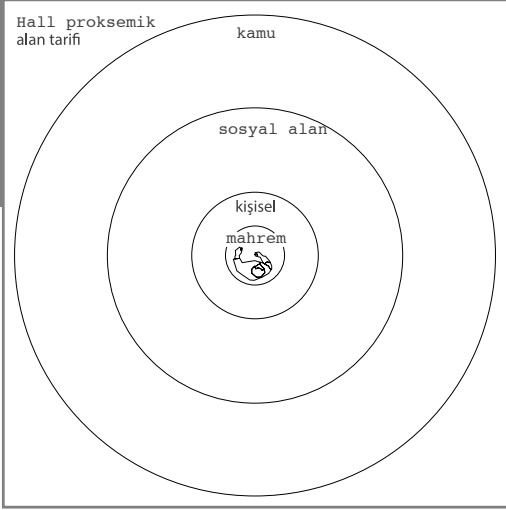
Süreci mesafeler üzerinden bir kez daha gözden geçirelim. Mesafe kelimesinin önüne illa bir ön ad getirmek gerekiyorsa ilk önce “ekonomik” kelimesini getirmeliyiz. Pandemi sürecinde sağlığın ötesinde ana gündemimiz ekonomi oldu. Beklenen iyileştirmeler bir türlü yapılamadı. Maddi destek paketleri bekleyen işçi, işsiz ve esnaf en iyi ihtimalle borçlarını erteledi veya daha da borçlandı. Dahası birçok insan daha kötü koşullarda, esneyen çalışma saatleriyle işlerine devam etti. Fiziksel mesafelendirme sağlamak adına duyurulan “Evde Kal” çağırısı böylece ekonomik nedenlerden ötürü kelime anlamıyla “sosyo-ekonomik mesafe” yaratan bir ifade kazandı, salgın bu uzaklığın bir ucuna yönelmiş oldu, mesafeler büyüdü, yalnızlıklar çoğaldı. Birbirini besleyen/çürüten bu döngü bütünlükle düşünülme zorundadır, sosyal mesafeleri büyümüş toplumun kimi kesimleri dışlanmış. Aynı durumu karantina sürecinde olduğu gibi, girdiğimiz iyileştirme sürecinde de görmekteyiz. Böylesine zor geçen bir dönemin ardından iyileşme olabilmesi için mesafelerin merkezi kurumlar tarafından doğru görülmesi elzem. Önümüzdeki sürecin ekonomisine en basit hâliyle baktığımızda; süreç (kapasitelerin düşmesi, ulaşım/lojistik

maliyetlerinin artması vs.) fiyatların artmasına neden oluyor/olacak. Artan fiyatlar talebin düşmesine, o da fiyatların daha artmasına neden oluyor. Geliri düşük olan veya hiç olmayan kesimler bu sefer de başka bir nedenden “evde kal”ıyor, hatta kalamıyor, sosyal mesafeler büyük fiziksel mesafelere dönüşüyor, toplumsal tabakalaşma kentsel ayrılmaya dönüşüyor. Böylece durum içinden çıkılmaz bir hâl alıyor. Bu aşamada “vergi indirimleri” ve “geri ödemesiz destek paketleri” gibi uygulamalar mesafeleri küçültmek adına en öncelikli ve elzem adımlar gibi görünüyor.

Bu hâliyle süreçte ortaya çıkan dayanışma ihtiyacı bize bir kez daha sosyal yakınlığın önemini hatırlatmış oldu. Yerel kurumlar tarafından yürütülen kampanyaların da yetemediği noktalarda insanların yaşadıkları fiziksel çevredeki iletişimsizlik çarpıcı bir şekilde ortaya çıktı. Süreçte daha çok yerel odağa/ağa ihtiyacımız olduğunun altı çizilmiş oldu. Bu farkındalık bir fırsata çevrilmeli ve merkeze yığılmış, sınırlarla ayrılmış (sosyal-fiziksel-ekonomik), parçalanmış, sağlıksız kentler için bir yerelleşme süreci başlamalıdır. Mahallelerdeki kamusal alanlar sosyal-kültürel merkezlere dönüşmelidir, yoksa açık/kapalı kamusal alanlar/mekânlar oluşturulmalıdır. İşin sosyal-yönetimsel kısmında ise yerel kurumların işlevsizleşen yanları onarılmalı hatta daha küçük yerel birimler oluşmalıdır (mahalle, sokak, apartman dayanışmaları...). Ulaşılamayan insan kalmamalı sosyal mesafeler/duvarlar aşılmalıdır. Pandemi süreci bizlere homojen yapılı, demokratik kentlerin önemini bir kez daha hatırlatmış oldu. O yüzden hantallaşmış, merkezci kent modeline karşı “Yaşasın Mahalle” diyoruz.

Alt yapısız uygulandığında, boşa düşecek iyi niyetli uygulamalar...





“Yeni Normalde” Kent Hakkı ve Güvenli Mekân

Pandemiyle beraber genel “güvenli mekân” anlayışımızda değişimler var; bireyin tekilleştiği, tüm sosyalliğini sanal ortamlarla sağladığı, bir nevi fanus güvenirliliğine benzetilebilecek olan bir mekân kavramı. Oysa biz bugün “güvenli mekân”dan bahsederken tekilleştirilen mekânlar ve onların sadece sanal dünyada sosyalleşen kullanıcıları dışında bir alternatiften bahsediyoruz aslında. Güvenli mekân; sağlıklı, ulaşılabilir, kapsayıcı mekân. Bu mekânların her insanın hakkı olduğunun altını çizmeliyiz, pandemi dâhilinde de, haricinde de. Bu hakkın varlığı sadece pandemiye göre tartışılmamalı; güvenli mekânlar iklim krizlerine, çeşitli afet durumlarına dirençli olarak oluşturulmalı. Otoritelere bu mekânların oluşturulması için yapılacak düzenlemelere açık olmalıdır.

Herhangi bir acil durumda kentlinin güvenli mekân ihtiyacı daha da elzem bir hâl alır. Kentteki mekânların güvenli mekânlara dönüştürülebilmesi için yerel yönetimlerin ve devletin üstlenmesi gereken görevler olacaktır. Tasarımcılar olarak biz, bu görevlerin mekânsal açıdan nasıl üretilebileceğine dair öneriler geliştirme görevini üstlenmeliyiz.

Pandemiyle beraber oluşan mekânsal ihtiyaçları karşılamak adına kentlerdeki yapı stoğunu değerlendirmek pratik bir yaklaşım olacaktır. Yeniden işlevlendirmenin, özellikle afet sonrası, kentlerin yeniden hayata dönmesine katkısı oldukça önemli. Pandemi döneminde de kentin yeni mekânsal ihtiyacını karşılamak

adına benzer işlemler uygulanabilir. Yerel yönetimlerle koordineli olarak mahalle dayanışma merkezi ve mekânları tanımlanabilir. Hatta bunlar uygulama imar planlarında yer alabilir. Mevcut yapı stoğunda belki atıl kalan bir mekân belirlenerek bu yönde yeniden işlevlendirilebilir.

Pandemi süresince hepimizin gözlemlediğine göre, kentlerdeki kamusal alanlarda oluşan insan yoğunluğunu azaltmak, kentlilerin şehre daha çok yayılmasını sağlamak amacıyla kentte etkinliğini yitirmiş alanların yeniden kullanılması en hızlı alınabilecek ve yaygınlaştırılacak çözümlerden biri olacaktır.

Kentte etkinliğini yitirmiş artık mekânlar kent için gizli potansiyellerdir ve keşfedilmeyi beklemektedir, pandemi gibi doğal afetler bu keşiflerin hızlandırıcısı olarak görülebilir. Bu artık mekânlar eski yollar ve köprüler, köprü atlıları gibi işlevini ve kullanıcılarını kaybetmiş alanlar olabileceği gibi, henüz kullanıcılarını bulamamış; yapı blokları arasında kalan tanımsız bahçeler; çöp atılan, otopark olarak kullanılan veya araç gereç deposu olan kayıp kent boşlukları da olabilir.

Dönüşüm potansiyeli içeren geçici kullanımlı mekânlar olan ve haftanın belirli günlerinde kullanılan pazar yerleriyle kentte işlevsiz kaldığı için otoparka dönüşen mekânlar ve dönemlik kullanılan fuar alanları periyodik kullanıma açılacak alanlardandır.

Kentin aktif ya da pasif yeşil alanı olan mezarlıklar da yakın çevrede kamusal mekâna erişimi olmayan veya pandemi, doğal afet durumlarında

kamusal mekânların kapasitesinin düşürülmesi gerektiği durumlarda yakın çevredeki kentlinin geçiş, dinlenme ve kamusal mekân ihtiyacını karşılayabilir, görüyoruz ki karşılıyor.

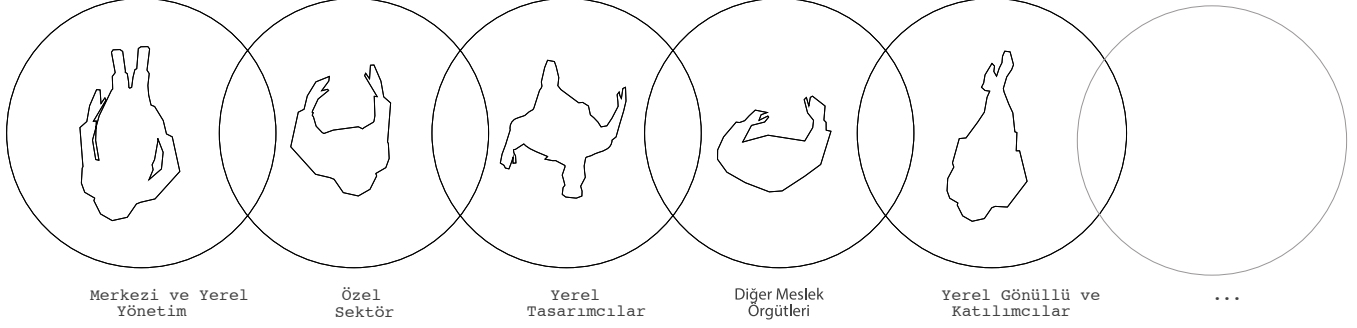
Bu kritik dönüşümlerin yerele ne kadar bağlı olduğunun bilincine varmak gerekir. Farklı mekânlarda, illerde, uygulanan dönüşümler her yerde aynı sonucu vermeyecektir. Tüm bu mekânların ihtiyaca cevap verecek hâlde dönüştürülmesi ve kentsel akupunkturun gerçekleştirilmesi için tasarımcılara ihtiyaç vardır.

Yerel ve Yavaş

Üst ölçekte yapılan, kapsayıcı tasarımlar alt ölçekten desteklenmelidir. Pandemiyle beraber yerel çözümlerin önemini bir kere daha gördük denebilir. Yerel, paralel uygulamaların benimsenmesi, sahiplenilmesi ile ilgili bizim de ekleyeceklerimiz olacak.

Atölye süresindeki tartışmalarımız “kendine yetebilen mekânlar”, “herkesin ulaşabildiği kamusal alanlar” çevresinde dönerken tartışmalar bizi “cittaslow” hareketinin altını bir kere daha çizmeye yöneltti. “Yavaş kent hareketi, insanların birbirleriyle iletişim kurabilecekleri, sosyalleşebilecekleri, kendine yeten, sürdürülebilir, doğasına, gelenek ve göreneklerine sahip çıkan” (cittaslow.org) bir hareket olmanın yanı sıra sürdürülebilirliğe, dirençliliğe ortam sağlar. Yavaşlayabilmenin birey için bir lüks olduğunu okuyabildiğimiz pandemi döneminde her bir kent sakininin yavaşlama olasılığını desteklemek adına mevcut mahalleleri küçük ölçeklerden başlayarak sosyal donatmaya yönelmeliyiz. Motorlu

Birlikte hareket etmeyi talep ettiğimiz anahtar karakterler;



araçlara terk ettiğimiz alanlardan yavaşlama noktalarına geri almaları pekala kurgulayabiliriz. Köy odaları benzeri mahalle odalarını mevcut yapı stoğunun verimi düşük noktalarında şekillendirebiliriz. Mahalleli sosyal faaliyetlerini bünyesine davet edecek gönüllü işletmelerin kazanma modellerini planlayabiliriz. Bu noktada, dirençli güvenli, yavaşlayabilen kentlere adım adım varmak üzere yola çıkıldığına rol alacak kurum ve kişilerin genel tariflerini vermeliyiz.

2. Tasarım Aktivistleri Vardır, Varız.

Mevcut kentlerimiz bu söylediğimiz başlıklara karşı dirençsizlikleri varsa bizim tasarımcılar olarak taşın altına koymaya hazır ellerimiz var. Biz; pratik, ekonomik, ekolojik tasarımlar üretiriz ve bu üretimler tek bir tarafın çabası ile olmayacağından diğer aktörlere taleplerimizi iletmeliyiz..

Aktörler; merkezi ve yerel yönetimler, özel işbirlikler, biz tasarım aktivistleri ve yerel yönetimlere katılmasını tavsiye ettiğimiz mahalleler için atanmış kamu çalışanı tasarımcılar, diğer aktivist meslek örgütleri ve aktivistleri (psikolog,sosyolog,...), yerel gönüllüler ve katılımcılar.

Talebimizdir; Merkezi ve Yerel Yönetimlerden

Yönetimlerin müdahale ve iyileştirme (response/recovery) arasındaki farkları atlamamasını isteriz, bugüne kadar yapılanlar "müdahale" ise, bunun 10 katı çaba ve ekonomi ile "iyileştirme" çalışmalarını gelmesi gerekecek. Bu iyileştirme çalışmalarının muhtemel

afetlere, iklim krizlerine hazırlık olacağını unutmamalıyız. Gelecek pandemilere, afetlere hazırlıklı olmak, sonrasında verilmesi gereken çabalardan çok daha ekonomiktir.

Kentlerimizdeki yapı yoğunluğu her geçen gün artmakta. Ekonomik rant temelli yaklaşımlar kentlerimizi afet, kriz dönemleri dışında da hâlihazırda yaşanmaz hale getirmekte. Elbette ki bu durum afet dönemlerinde daha görünür, hissedilir hâle gelmekte, mücadele aşamasını daha da zorlaştırmakta. Bazı durumlarında yapı stoğu yaklaşımının afet sebebi olduğu da ortada (deprem, sel, heyelan vb.).

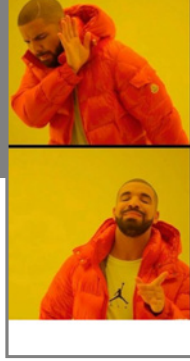
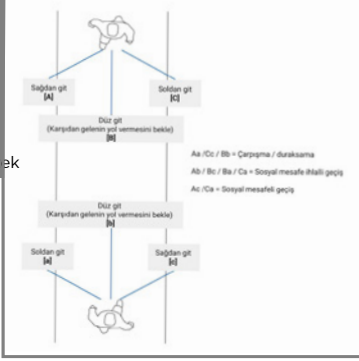
Bu noktada üst ve alt ölçekli imar planları incelenmeli, yoğunluk azaltıcı önlemler alınmalı. İmar planlarının, uzun vadede ülkenin yapı/doğal çevresini tarifleyen hiyerarşik düzene sahip kararlar/belgeler bütünü olduğu düşünülürse; çok elzem olmadıkça imar planlarında uyumsuzluklar yaratan müdahaleler yapılmamalıdır. Toplum ve ülke yararını gözetmeyen hiç bir müdahaleye izin verilmemeli, var olan uyumsuzluklar da ayrıca giderilmelidir. Bu konuda yaptırımlar artmalı, ayrıca plan süreçlerine meslek odaları dâhil edilmelidir.

Kapalı/açık/yarı açık/yeşil kamusal alan ihtiyacı pandemi sürecinde bir kez daha gündemimizde. Daha çok ve kente homojen yayılmış kamusal alanlar tariflenmelidir. Bu konuda acil iyileştirmeler yapılmalı, afet sonrası acil toplanma alanlarındaki yapılara derhâl müdahale edilmeli, toplanma alanı olmayan bölgelere acil olarak toplanma alanları tariflenmelidir.

Açık alan konusu her ölçekte değerlendirilmeli ve imar yönetmeliklerinde buna dair iyileştirmeler yapılmalıdır. Kapalı alan artışına olanak sağlayan maddeler revize edilmelidir. Düşürülmesi gerekli yerlerde KAKS değerleri düşürülmeli, yaşanabilir sokakların önü açılmalıdır. Yapı ölçeğinde tüm katsayı ve uzunluklar tekrar düşünülme zorundadır. Gerekli durumlarda yapı yaklaşma ve arka bahçe mesafelerine düzenlemeler yapılmalıdır. Kat bahçesi ve hatta Bahçe Kat kavramı gündeme getirilmeli, gerekli durumlarda zorunlu hale getirilmelidir (yüksek yapılar, nüfus yoğun yapılar). Yüksek yapılarda havalandırma mümkün olduğunca doğal yolla olmalı, mekanik olmak durumunda olursa da merkezi değil parçacıl sistemler kullanılmalı, bu sistemlerde virüs önleyici filtreler zorunlu hâle getirilmelidir.

Yerel yönetimlerde imar müdürlükleri altında Ekoloji Birimleri oluşturulmalı. Sürdürülebilir, ekolojik değerlere sahip yapılar için teşvikler ve kolaylıklar uygulanmalıdır.

Tabi ki yapılaşma süreci dışında bir çok konuda iyileştirmeye ihtiyacımız var. Afet dönemlerinde ikincil başlık çoğu zaman ekonomi olmuştur. Bununla ilgili olarak yeni ve farklı amaçlara dönük olarak Afet Fonları oluşturulmalı, mevcutta olan fonlar ise korunmalıdır. Bu fonlara amaçları dışında asla müdahale edilmemelidir (Zira afetten daha yıkıcı hangi durum olabilir ki zaten, o da ayrı bir tartışma konusu). Afet durumlarında bu fonlar üzerinden geri ödemesiz yardımlar yapılabilir. Vergi adaletsizliği



Hatalı sollama

Mesafeli sağlama



HATALI SOLLAMA MESAFELİ SAĞLA

Karşıdan geleni görünce sağdan yürü.



toplumun ekonomisini oldukça kırılğan hâle getirmektedir. Bu adaletsizlik giderilmeli, acil olarak anlamsız oranlardaki vergiler düşürülmelidir.

Özel İşletmelerden Taleplerimiz

Bugün Milano ve Paris örneklerindeki gibi 20 dakikalık şehirler oluşturmak gibi bir hedefte elbette özel sektörün de devlet kadar çalışanını destekleyici politikalar gütmesi gerekecektir. En son kullanıcıya ulaşıyor olmak için, yerel yönetim kadar özel işletmeler de programatik davranmalıdır. Biz tasarımcılar, bireylerin 20 dakikalık şehirlerde yaşayabilmesi için tasarım üreteceksek, yerel yönetimlerden altyapı desteği alırsak, bireyin ekonomisinin kaynağı işyerlerinin de farkındalıklı programlarla bu ekosistemi desteklemesi gerekmektedir.

Yerel Tasarımcılar

Tasarımcılar olarak biz, "az" ile tasarlayabiliriz. Bu noktada muhtarlık gibi yerel yönetimin son kullanıcıya en yakın biriminde konuşlandırılacak görevli tasarımcılar olabiliriz. Yerel işgücü ile çalışabilir, yerel olanakları ve malzemeyi gözetir, mevcut kıymetlere tasarım araçları ile kıymet katabiliriz. Görevlendirme ile yaygın uygulamaya katılabileceğimiz gibi katılımcılığı kendi örgütleyen topluluklara gönüllü destek sağlayabiliriz.

Diğer Meslek Grupları

Bizim ardımızdan diğer aktivist meslek örgütlerini de (sosyologlar, şehir plancıları, psikologlar ve daha niceleri) kentleri beraberce şekillendirmeye davet ediyoruz. Tasarım, farklı meslek gruplarının uzmanlıklarından beslenmediği sürece, biz tasarımcıların kısıtlı okumalarıyla sınırlandırılıyor.

Kalıcı ve etkili kentsel akupunkturların farklı meslek gruplarından ve toplumun her kesiminden beslenerek gerçekleştirilebileceğini biliyoruz.

Yerel Gönüllüler ve Katılımcılar

Katılım, halkın -ülke genelinden, yerele-, yönetimlerin; kente dair alınacak kararların, ve idari işlemlerin planlanması aşamasından başlayarak her aşamasında halkın edilgen değil; etken bir şekilde müdahil olma, katılım sağlayarak fikir beyan etme, denetleme, bilgi alma gibi haklara sahip olmasını sağlama şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda biz tasarımcılar olarak toplumun her kesimini tasarım sürecine dâhil olmaya çağırıyoruz. Birlikte üretmeye davet ediyoruz.

Tasarımcılar olarak biz; az ile yerele göre, yerelin ihtiyacına göre tasarlayabiliriz dedik. Burada en büyük destekçimiz yine yerelin kendisi oluyor. Tasarımlarımızı yerelin imkânlarını kullanarak, yani yerel malzeme, yerel işgücü ve yerel üreticiden destek alarak gerçekleştirmek istiyoruz Çünkü biliyoruz ki bir tasarım, bir mekân onu kullananlar tarafından ne kadar sahiplenilirse, kullanıcıyla arasında ne kadar benzerlik ve bağ kurabilirse o kadar kalıcı ve etkili oluyor.

Biz yerelin potansiyeline ve gücüne inanıyoruz.

3. Reçeteler

Yukarıda bahsettiğimiz şartlar olgunlaştığında, ortak alan müdahalesinde öncelikli atılması gerektiğini düşündüğümüz adımları birer öneri ajan ile örneklediriyor olalım.

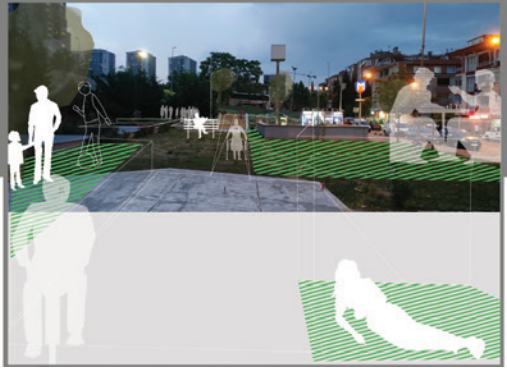
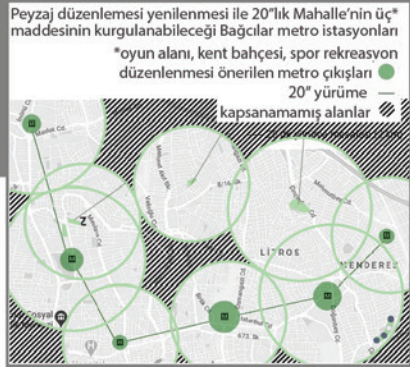
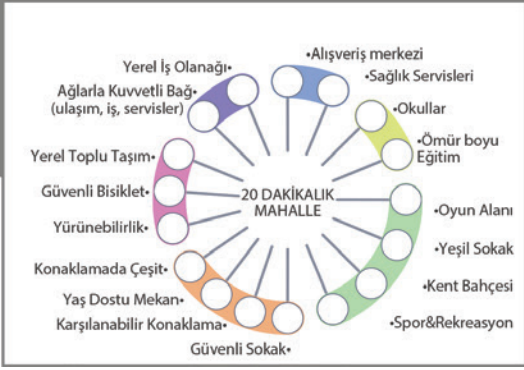
Önce Viral

Kamunun geneline yönelik bir uygulama ne kadar iyi planlanırsa

planlansın toplumun farklı gruplarının benimsenmedikçe kağıt üstünde kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Bunun için, tasarlanan politikaların farklı kanallardan kamu diplomasisi ile desteklenerek kitlelerce kabul görmesi ve karşılık bulması sağlanmalıdır. Türkiye'de zaten dar olan kaldırımlar ve kısıtlı kamusal alanların kullanımı, hareketliliğin sosyal mesafe gerekliliğiyle daha da zorlaşmasını beraberinde getiriyor. Sokakta zıt yönde yürüyen iki kişinin karşılaşma anında kimi zaman akıllı telefonlara gömülü olmaktan, kimi zaman dalgalıktan, kimi zamansa hiç karşılaşmadığı hatta bir daha hiç karşılaşmayacağı birinin üzerinde bir "güç gösterisi" olarak yol vermeme/ karşı tarafın yol vermesini talep etme durumu sosyal mesafenin ihlaline yol açıyor. İki taraf da zıt yönlerde yol vermeye kalktığında ise iletişim aksaklıklarından kaynaklı duraksamalar meydana geliyor. Peki "merdiven sağdan inilir, sağdan çıkılır" gibi bir sosyal kod akıllara kazınmış olsaydı bu durumlar önlenebilir miydi? Benzer öğretiler yazısız kültürde yer alsada bilinirliği düşük. Trafiğin sağdan akması nedeniyle zaten bilinçaltında yeri olan "sağdan gitme" eğilimi akılda kalıcı bir slogan ve bir "viral" kampanyayla pekiştirilerek yayalarda sosyal mesafenin temini mümkün olabilir mi?

Taktik Hamleler

Pandemi döneminde daha da kalabalıklaşan kentin dinlenme mekânları olan parklara ve bahçelere alternatifler geliştirmek mevcut mekânlara yığılmaları engelleyecektir. Örneğin mahalle içlerinde yer alan yeşil alanlar, viral akımlarla cazibe kazandırılıp taktik kent hamleleri⁴ ile kentlilerin ilgisini çeken mekânlar



Buket Atilla

dönüştürülebilir. Bu mekânlar biz aktivist tasarımcılarca tasarlanabilir; fakat bu noktadaki kritik destek yönetimlerden gelmelidir. Afetler sonrası bireyin üzerine binen yük artacağı gibi, gönüllü katılımcılığın bu yükü artırır değil hafifletir olmasının kurgulanabileceğini biliyoruz. Ancak yönetimlerin desteği ile yerelin doğru analizi ve katılımıyla bu müdahaleler yaşayan mekânlara dönüşebilirler.

Bahsettiğimiz 'Pop up mekân' üretimleri aslında bizim kültürümüzde var olan mekânlar. Pandemiye bu noktada bir çeşit hızlandırıcı, sebep oluşturucu olarak görüp bu mekânlara geri dönelim. Bir araç parklık yol parçasını "place making" hamleleri ile yaya kullanımına kazandırmak, ya da açık hava sineması vb. açık alan faaliyetlerini özel sektörün örgütleyebilmesi için yönetimlerin düzenleyici hamlelerle destek olması. Yaz boyunca nadasa bırakılan okul bahçelerinin yeni işlevlerle buluşması, kimsenin kapısını açmaya tenezzül etmediği apartman teraslarının ve/veya ortak avluların tekrardan iyileştirilmesi taktiksel hamlelerin sürdürülebilirliğiyle ilgili bize ip uçları vermekte.

Erişilebilir yeşil alanların tespitine çalıştığımızda üstü açık alan kullanımına bırakılabilen metro istasyonları ile karşılaşıyoruz. 20 dakikalık yürüme mesafesinde içinde yer bulabilen

istasyonlar, daha verimli kamusal alanlara dönüşme potansiyeline sahip, örnek olarak İstanbul, Bağcılar metro hattı durakları verilebilir. Bu istasyonlar; bekleme mekânları, yarı açık strüktürler, farklı kotlarda çözümler ve kaliteli yeşil alanların tasarımı ile topluma "Erişilebilir Yeşil Kamusal Alan" olarak geri kazandırılabilir.

Kültürel Aktivite Alanları, Ortak Kültür Mekânları Stratejisi

Pandemi ile sosyalleşme ve kültürel paylaşım alanlarının kapasitesinin ve kullanımının kent halkının ihtiyacını karşılayamaması, kentlinin pandemi süreci öncesinde de içinde bulunduğu ekonomik sınıf farklılığında "Sanatın ve kültürel faaliyetlerin eski normalde kapsayıcı olmadığını gözler önüne sermedi mi? Ortak kültür mekânlarında gerçekleşen üretkenliğin yeni kamusal düzene göre düzenlenmesi ve bu düzenlemenin sadece yeni normale göre değil eski normalin eksikliklerini de tamamlayarak ilerlemesi planlanmalı. Bu ilerleme sadece pandemi sürecinde değil, pandemi hayatımızdaki mesafeleri engellemediğinde de kullanılabilir ve sürdürülebilir olmalıdır. Üretilen önerilerde ise kullanıcının fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ihtiyaçları da gözetilerek "güvenli mekân"lar üretilmelidir.

Kentlinin ortak kültür mekânlarına erişebilmesi üzerine bir reçete denemesi yapacak olursak:

- Alternatif işletme düzeni: Kapasitesini artıramayan mekânların online katılımcılı gösterim yapabilmesine teknik destek sağlanması
- Yarı açık ve açık mekânların mahalle ve kent ölçeğinde bulunduğu bölgenin iklimine uygun olarak üretilmesi/düzenlenmesi
- Yerel halkın aktif kullanabileceği mahalle içi kapalı veya açık alanların kültür alanlarına dönüştürülmesi (okulların spor salonları, okul bahçeleri vb)
- Mekânsal üretimde mali destek alamayan bölgelerin mekân üretiminde alternatif üretim önerileri
- Ekolojik açıdan ve kurgulanan bütün mekânların maddi kazanç sağlayamama ihtimali de göz önünde bulundurularak kendi enerjisini üreten mekânlar olarak tasarlanması
- Alternatif hacimler: Yatay mesafenin korunmadığı alanlarda düşey mesafe de kapasite artışına katkı sağlayabilir.

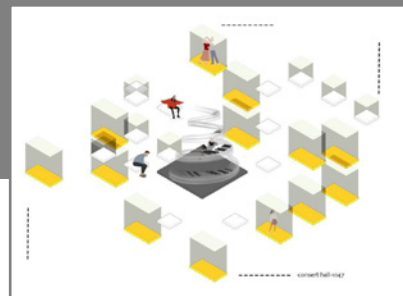
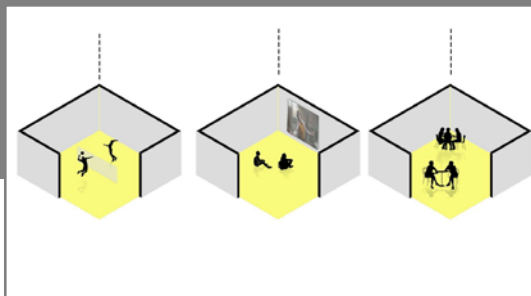
DİPNOTLAR

- 1 Hall, Edward T. (1966). The Hidden Dimension.
- 2 Prof. Dr. Melek Göregenli: Salgından önce de eşit değildik, salgında da eşit değiliz. Evrensel.net 26.05.2020.
- 3 Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü/https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu
- 4 cittaslow; ittasturkiye.org 5tactical urbanism;http://tacticalurbanismguide.com/ 6
- tactical urbanism;
- 20 minutes neighborhood; www.youtube.com/watch?v=1oYvbrDVjY

SOL ÜSTTE Görsel: Gökberk Tektek

ÜSTTE Görsel: Buket Atilla

ALTTA Görsel: Tubanur Yavuz



Tubanur Yavuz